

Ovanliga *Cortinarius*-arter — en bildserie, del VI

Karl Soop

Summary: A few uncommon *Cortinarii* from the subgenus *Phlegmacium* from Northern and Central Sweden are presented and illustrated in colour on the cover. *C. spadiceus* is here interpreted non ss. Moser, as a species with a dark brown, rugous cap, and a modest alkaline reaction. It seems to be ambulating between the sections *Variocolores* and *Balteati*.

Serien fortsätter med fler *Phlegmacium*-arter, av vilka åtminstone en (trots rubriken) inte är helt ovanlig i Mellansverige.

Tillägg: Texten har reviderats efter publiceringen med notiser inom klammer [ ].

Cortinarius (Phlegmacium) spadiceus Fr.

Hatt 6,5–10 cm; klibbig men snart torr, ej hygroman; tillplattat halvsfärisk, sedan konvex m nedböjd kant; nötbrun till mörkt rödbrun, ibland m violett reflex mot kanten; kartongartat matt m täta knottor, som ung fint bruntrådig, som äldre skrovlig m tjocka trådar el tilltryckta filtofsar, ibland fläckig; kant ofta uppsprucken som äldre.

Fot 6–9 cm x 12–16 mm; jämntjock el svagt klubblik; fylld; vit, snart anlöpande gul el gulbrun, utan violetta färgtoner; fibrig.

Velum nötbrunt, mkt sparsamt; cortina vit, riklig.

Lameller ljusgrå; vidväxta; ganska glesa (L=50–60, l=1–2), egg likfärgad.

Kött gråvitt, violett ovan lamellerna och anlöpande gulbrunt i nedre foten; fast; lukt ingen el svagt fruktaktig, ingen smak.

Sporer: 10,5–13 x 6–7 µm, amygdaloida.

Reaktioner: NaOH obeständigt gult till gulbrunt i kött, kraftigt nötbrunt på fotvelum; formalin, lugol, guajak ingen.

Fynd: I mossig granskog; sällsynt. Västmanland, Arboga, Ramstigsberget 1987-08-08, KS215; Närke, Fellingsbro, Frötuna 1991-08-11, KS487.

Ref: Soop [1989, som "*C. (Phlegmacium) sp.*"], eventuellt Marchand [1985].

Efter att ha funnit denna sällsynta art fick jag vänta fyra år på att finna den igen, inte långt från den första lokalen i en sur, mossig, inte alltför ung, granskog.

Arten karakteriseras av en mättat mörkbrun färg på hatten, vilken ibland ger ett allmänt stökigt intryck med tofsar, trådar, gropar, och ljusa fläckar från ett ojämnt fördelat pigment. Detta var särskilt tydligt i första kollekten, i vilken de äldre svamphattarna var så lobade, oregelbundna, och t.o.m. håliga, att de påminde om tjärfläckar! Jag vet ännu inte om denna egenhet kan anses karakteristisk för arten. *C. spadiceus* bör antagligen, trots sin relativt svaga lutreaktion, anses tillhöra gruppen *Variocolores*.

Tolknigen beredde mig i början en del bekymmer. Arten liknar en mycket mörk form av *C. russus* Fr. eller *C. pseudoscrassus* Joss., som båda tidigare tagits upp i artikelserien, och som f.ö. växte i närheten. Den skiljer sig från dessa på klibbigheten; dessutom saknar *C. spadiceus* den förras starka lutreaktion, och har inte den senares cystidier. *C. subbalteatus* Kühn. skiljer sig bl a på betydligt ljusare hattfärg och vitt velum. Mosers *spadiceus* [1983], som är mindre och har violetta lameller, är säkert en annan art (avbildad i Michael & al [1985]).

Fries beskriver först sin *C. spadiceus* (i Monographia [1851]) med vita till lerafärgade lameller, men anger sedan violetta lameller (i tillägget och i Hymenomycetes [1874]). I övrigt stämmer mina fynd så väl med Fries art att jag, med tanke på den begränsade betydelser av violetta färgtoner hos

Cortinarius, inte längre tvekar i namnsättningen. Dessutom antyder färgen hos vissa exemplar i Fries ikon (1867-1884) av *C. spadiceus* att han kan ha sammanblandat arten med den följande.

[Kollekten från Frötuna har senare visat sig vara en annan art, *C. serarius* Fr., medan den beskrivna kollekten (från Ramstigsberget) kvarstår som *C. spadiceus* ss mihi. Även Kärcher & Seibt (1988, Z. Myk. 54), drar slutsatsen att Mosers *spadiceus* knappast är Fries art. Men eftersom jag aldrig återfunnit *C. spadiceus* ss mihi, verkar det troligt att T.E. Brandruds förmodande (Edinb. J. Bot. 55(1):107, 1998) att det rör sig om en form av *C. spadicellus* Mos. är korrekt.]

***C. (Phlegmacium) spadicellus* Mos.**

Syn: *C. amigochrous* Kühn., *C. spadiceus* Fr. ss Mos. 1952 nec 1983

Hatt 5–10 cm; klibbig, snart torr, ej hygroman; halvsfärisk, sedan brett välvd m länge inrullad kant; först ljust gråbrun m gulbrun mitt, sedan gulbrun; grovt inväxt trådig m småfjällig mitt; kant länge vit.

Fot 7–12 cm × 10–16 mm; klubblik (bas <28 mm) till cylindrisk; vit till silkesgrå, ofta m violett ton, oföränderlig vid tryck; vattrad, m vita kransar som ibland får brun kant.

Velum vitt, ibland rikligt och mörknande; cortina vit, riklig.

Lameller gråvioletta, snart lergrå, medeltäta (L=60–72, l=1); vidväxta.

Kött gråvitt, ofta marmorat i gråviolett.

Fynd: I all slags granskog; täml vanlig i Mellansverige. Närke, Fellingsbro, Frötuna 1985-08-10, KS78; 1987-08-07, 1988-08-12. Västmanland, Arboga, Ramstigsberget 1987-08-08, KS217; 1988-07-17, KS291.

Reaktioner: NaOH och NH₃ guldgul till orange på fotytan, orange till tegelröd, snart brun, i fotköttet och på hatten; AgNO₃ vackert blågrön; formalin, lugol ingen.

Sporer: 10,5-13,5 × 6-7 µm, amygdaloida.

Ref: Marchand [1985], Soop [1987], båda som *C. amigochrous*.

Arten är vanligare än man tror och antagligen förbisedd. Den blir inte så stor och uppvisar allmänt ljust gråbruna färger med en flyktig violett ton på lamellerna och ibland på foten. Den kan därför lätt förväxlas med en *Sericeocybe* i sektionen *Anomali*, t ex *C. tabularis* Fr. (= *decoloratus* Fr. ss auct.), som ju ofta är svagt klibbig. Vid tveksamhet är det bra att ha lite lut till hands: den omedelbara och vackra reaktionen på fotens velumrester är omisskännlig.

Den gula lutreaktionen pekar på en *Phlegmacium* i undersektionen *Variocolores*. I samma grupp ingår *C. patibilis* Brandrud & Melot, vilken skiljer sig bl.a. på betydligt tunnare velum som blir rödbrunt vid tryck, och förekomst i sura skogar. M. Moser, som sett mina foton, har bekräftat sin art.

[Den beskrivna arten är i själva verket *C. patibilis*, närstående, och med samma kemiska reaktioner. Det är *C. spadicellus* som har tunnare velum.]

***C. (Phlegmacium) aureofulvus* Mos. (gyllenspindling)**

Hatt 5–10 cm; klibbig, ej hygroman; halvsfärisk, sedan brett välvd, som äldre utbredd m uppsvängd kant; vackert orange m orangebrun mitt; kant citrongul utan oliv ton; glatt, jämn.

Fot 5–12 cm × 11–20 mm; m kantad knöl (<38 mm); vackert citrongul till klargul, knölkanten rödaktig som äldre.

Velum orangebrunt, mörknande, tunt; cortina ljust citrongul, riklig.

Lameller citrongula m grå ton, snart vackert äggula; täta (L=80–92, l=2–3); vidväxta.

Kött vitaktigt m citrongul ton, grått över lamellerna; svag lukt av äpplen el stearin.

Reaktioner: NaOH blodröd på hatthud och lameller, ljusröd i köttet; NH₃ svagare; formalin, lugol, guajak ingen.

Sporer: 9–11,5 × 6–7 µm, citriforma till amygdaloida.

Fynd: I kalkrik barrskog, främst i Norrland; ovanlig. Härjedalen, Hede, Sörviken, 1985-08-25, KS115. Dalarna, Rättvik, Rättviksheden, 1991-09-30, KS525.

Arten finns företrädesvis i Norrland, där den växer i kalkrik gran- och tallskog, men har även hittats i norra Uppland (S. Ryman, pers. comm.). Det är en mycket vacker svamp i lysande guldgula färger; jag föreslår det svenska namnet *gyllenspindling*.

Taxonomiskt återfinns arten i sektionen *Læticolores*, där den står nära *C. elegantissimus* Hry och *C. cedretorum* Mre. Dessa sydliga arter skiljer sig från *C. aureofulvus* bl a på ljusare färger.

[*C. aureofulvus* är senare funnen så långt söderut som Arboga.]

Referenser

- Fries E., 1851: Monographia Cortinariorum Suecicae. — Uppsala.
 Fries E., 1867-1884: Icones selectæ Hymenomycetum nondum delineatorum I-II. — Stockholm.
 Fries E., 1874: Hymenomycetes Europæi. — Upsala.
 Marchand R., 1985: Champignons du Nord et du Midi, del 7, 8. — Soc. Myc. Pyrénées Méditerranéennes.
 Michael E. & al, 1985: Handbuch für Pilzfreunde del IV. — Gustav Fischer Verlag, Stuttgart.
 Moser M., 1952: Cortinarien-Studien, I. Phlegmacium — Sydowia, Ann. Myc. Ser II, p.47.
 Moser M., 1983: Kleine Kryptogamenflora, Band II 2/b. — Gustav Fischer Verlag, Stuttgart.
 Soop K., 1987: Notes et observations sur les Cortinaires de Suède. — Doc. Myc. 68: 45-64.
 Soop K., 1989: Notes et observations sur les Cortinaires (Suite). — Doc. Myc. 77: 77-91.

Cortinarius spadiceus Fr., Västmanland, Arboga, Ramstigsberget, 1987-08-08, KS-CO215

Cortinarius patibilis Brandr. & Melot, Närke, Fellingsbro, Frötuna, 1985-08-10, KS-CO78

Cortinarius aureofulvus Mos. (Gyllensp.), Härjedalen, Hede, Sörviken, 1985-08-25, KS-CO115